

Ryszard Bandurski, Andrzej Nowakowski

Przyczynek do planowania kadry w bibliotekach naukowych na przykładzie regulaminu bibliotek szkół wyższych w Rosji

Biblioteka 2 (11), 95-99

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZYCZYNEK DO PLANOWANIA KADRY W BIBLIOTEKACH NAUKOWYCH NA PRZYKŁADZIE REGULAMINU BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH W ROSJI

W bibliotekach polskich szkół wyższych dość często stajemy przed problemami dotyczącymi zatrudnienia. Jednym z zagadnień szczegółowych jest próba określenia normatywów lub przynajmniej ogólnych wytycznych dotyczących ilości etatów, którymi winna biblioteka dysponować aby sprawnie realizować swoje zadania statutowe.

Najczęściej oczywiście bierze się tu pod uwagę liczbę zgromadzonych woluminów, zarejestrowanych czytelników czy udostępnień w skali roku. Wiemy jako bibliotekarze, że ograniczenie się tylko do wymienionych powyżej wskaźników nie zawsze będzie wystarczające. Nie oddają one bowiem pełnego obrazu całego skomplikowanego zestawu spraw, które biblioteka musi realizować. Warto tu wymienić chociażby zagadnienia konserwacji, opraw czy mikrofilmowania; zbiory specjalne z trudnymi do ścisłego ujęcia i wyliczenia problemami ich opracowania, udokumentowania; informację naukową czy dziś tak ważne problemy okresu przejściowego wynikające z wdrażanej komputeryzacji i konieczności dwutorowego prowadzenia wielu prac bibliotecznych.

Stwierdzić należy, iż normatywów zatrudnienia dla bibliotek szkół wyższych w Polsce nie ma. Można jedynie wskazać w tym miejscu na ostatnie z prowadzonych w tym zakresie badań, których wyniki zostały przedstawione w 1995 roku¹. Zarządzający bibliotekami mogą dziś odwoływać się do zawartych w nich danych statystycznych, porównując jak wskaźniki charakteryzujące ich bibliotekę mają się do wielkości średnich wyliczonych dla poszczególnych grup bibliotek czy - ogółem - dla wszystkich bibliotek Polski. Oczywiście porównania te mogą mieć tylko znaczenie pośrednie i nie stanowią żadnej podstawy do koniecznej optymalizacji zatrudnienia. Autorzy przywołanego artykułu porównywali wyniki wyliczone (na podstawie ankiety) dla bibliotek polskich z porównywalnymi danymi podanymi przez Marion Mallmann-Biehler dla bibliotek niemieckich.

¹ Mówimy tu o opracowaniu A. Jazdona, A. Janowskiej: *Z problemów planowania obsady personalnej w bibliotekach naukowych*, W: *Biblioteka naukowa. Automatyzacja. Organizacja. Zarządzanie*, Warszawa 1995, s. 205-211.

Warto więc może również spojrzeć na to, jak powyższy problem próbuje się rozwiązywać w innym państwie.

W grudniu 1995 roku Centralna Komisja Biblioteczno-Informacyjna w Rosji, opublikowała przykładowy regulamin działalności bibliotek szkół wyższych. Regulamin ten zawiera ogólne i szczegółowe zadania i funkcje, jakie powinny spełniać te biblioteki. Ponadto w przepisach wykazane są między innymi obowiązki biblioteki wobec użytkownika oraz prawa czytelników. W niniejszym omówieniu nie chcemy jednak wgłębiać się w samą treść regulaminu, lecz zając się pewnymi konsekwencjami z niego wynikającymi.

Jednym z rezultatów było uzależnienie liczebności personelu od ilości czytelników. I tak podzielono biblioteki na 4 grupy. Do pierwszej zaliczono biblioteki w przedziale od 12 do 20 tys. czytelników, drugą grupę tworzą biblioteki o liczbie użytkowników od 8 do 12 tysięcy, do trzeciej grupy zaliczono jednostki z 4,5 do 8 tys. czytelników, a czwartą grupę stanowią biblioteki najmniejsze z liczbą czytelników od 1 do 4,5 tysiąca.

1 grupa

Stanowisko	Liczba czytelników	
	12 - 15 tys.	16 - 20 tys.
Dyrektor	1	1
Zastępca dyrektora	3	3
Sekretarz naukowy	1	1
Kierownik oddziału	17	20
Kierownik sekcji	25	30
Naczelnik oddziału	1	1
Metodyk		
- główny (wiodący)	3	4
- 1 kategorii	2	2
Redaktor		
- 1 kategorii	4	5
Bibliotekarz		
- główny	15	20
- wiodący	26	30
-1 kategorii	15	20
-2 kategorii	8	10
Bibliograf		
- główny	5	8
- wiodący	10	15
- 1 kategorii	6	9
- 2 kategorii	3	5
Inżynier	3	4
Inżynier elektronik	2	3
Introligator	3	4
Konserwator	3	4
Ekonomista	1	1
Razem	157	200

2 grupa

Stanowisko	Liczba czytelników	
	8 - 10 tys.	10 - 12 tys.
Dyrektor	1	1
Zastępca dyrektora	2	2
Sekretarz naukowy	1	1
Kierownik oddziału	11	13
Kierownik sekcji	15	17
Naczelnik oddziału	1	1
Metodyk - główny	2	2
Redaktor		
- 1 kategorii	2	2
- 2 kategorii	1	1
Bibliotekarz		
- główny	7	10
- wiodący	19	19
-1 kategorii	7	8
-2 kategorii	5	6
Bibliograf		
- główny	1	2
- wiodący	5	5
- 1 kategorii	2	3
- 2 kategorii	1	1
Inżynier	1	1
Inżynier elektronik	1	1
Introligator	1	2
Konserwator	1	2
Ekonomista	1	1
Razem	88	101

3 grupa

Stanowisko	Liczba czytelników	
	4,5-6 tys.	6-8 tys.
Dyrektor	1	1
Zastępca dyrektora	1	1
Kierownik oddziału	6	8
Kierownik sekcji	6	8
Naczelnik oddziału	1	1
Metodyk - główny	1	1
Redaktor - 1 kategorii	1	2
Bibliotekarz		
- główny	5	6
- wiodący	9	9
-1 kategorii	6	7
-2 kategorii	5	6

Bibliograf		
- główny	1	1
- wiodący	2	3
- 1 kategorii	2	2
Introligator	1	1
Razem	48	57

4 grupa

Stanowisko	Liczba czytelników
	1-4,5 tys.
Dyrektor	1
Zastępca dyrektora	1
Kierownik oddziału	4
Metodyk - 1 kategorii	1
Redaktor - 1 kategorii	1
Bibliotekarz	
-1 kategorii	8
- 2 kategorii	9
Bibliograf	
- 1 kategorii	3
- 2 kategorii	2
Razem	30

Równocześnie postanowiono, iż w przypadku oddziałów wydzielonych z własnymi księgozbiorami, można przydzielić dodatkowo trzy etaty na każdy nowo tworzony taki oddział. Dotyczy to bibliotek ze wszystkich czterech grup.

Natomiast w bibliotekach 1 i 2 grupy przydziela się jeden etat dodatkowo, na każde 1000 czytelników ponad przewidziany limit. Podobnie w przypadku wielkości księgozbioru - biblioteka przysługuje 1 etat na każde 100 tys. woluminów ponad 1 milion.

Dokładniejsze analizowanie tabel nastęrcza pewnych problemów:

Po pierwsze występują w nich stanowiska nieznanne w warunkach polskich np. naczelnik oddziału. Zupełnie nie wiadomo czym konkretnie się ta osoba zajmuje. W warunkach polskich oddziałem, jego organizacją i zapewnieniem jego prawidłowej pracy zajmuje się kierownik oddziału, który ma do pomocy kierowników ewentualnych sekcji. Można założyć, że jak i u nas podobne zadania wypełniają (uwzględnieni w tabelach) kierownicy oddziału.

Po drugie niejasne są inne stanowiska występujące w bibliotece, a właściwie ich podział na poszczególne kategorie lub ich ilość. Mamy tu na myśli np. stanowisko metodyk z podziałem na: główny (wiodący) oraz I kategorii, lub redaktor I i II kategorii. W pierwszym przypadku nie bardzo wiadomo czym różnią się te dwie kategorie (jaki jest podział zadań). Natomiast w przypadku redaktorów można przewidywać jako rolę spełniają, ale zastanawia ich dość duża ilość.

Po trzecie wątpliwości może budzić większa liczba kierowników oddziałów, w zależności od wzrostu ilości czytelników (patrz tab. -1 grupa, punkt kierownik oddziału).

Trudno przypuszczać aby wraz ze wzrostem ilości czytelników, sztucznie tworzono dodatkowe oddziały.

W strukturach tej grupy bibliotek, znajdują się oddziały gałęziowe, domniemywać więc należy, że większa ilość oddziałów biblioteki, związana jest z rozszerzeniem działalności naukowej danej uczelni, co wiąże się z wykonywaniem usług przez bibliotekę na rzecz „nowych” dyscyplin naukowych.

Spostrzeżenia te, czy też pewne wątpliwości, mogą wydawać się nieco powierzchowne, jednak w tym przypadku nie chodzi nam o głęboką analizę, ale o ogólne przyjrzenie się wymogom personalnym w rosyjskich bibliotekach szkół wyższych. Nie chcemy także oceniać danych wynikających z opracowanego regulaminu dla tych bibliotek, gdyż nie znamy realiów i kryteriów wg których dane te opracowano. Dla porównania podajemy jednak przykłady trzech innych bibliotek uniwersyteckich.

Spośród bibliotek brytyjskich wybraliśmy biblioteki uniwersyteckie w Leeds i Newcastle. Leeds należy do najstarszych ośrodków uniwersyteckich i dysponuje jednym z największych i najnowocześniejszych systemów bibliotecznych w Wielkiej Brytanii. Biblioteka obsługuje około 36.000 czytelników, głównie studentów i pracowników uczelni, przy 189 osobach personelu merytorycznego oraz 35 pracownikach opłacanych spoza budżetu biblioteki. Newcastle jest stosunkowo młodym centrum akademickim z dwoma uniwersytetami. The Robinson Library posiada około 15.000 czytelników przy obsadzie personalnej 140 osób. Są to osoby pracujące zarówno w pełnym jak i niepełnym wymiarze czasu pracy (np. tzw. pomoc weekendowa). W sumie jest to niewiele ponad 100 etatów.

Nawiązując do realiów polskich, jako przykład możemy podać Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu.

Biblioteka ta jest jedną z największych w kraju i posiada obecnie 21.700 zapisanych czytelników. Na rzecz tych czytelników pracują bibliotekarze na 145,5 etatach (bez pracowników administracji i obsługi).

Przedstawione dane porównawcze mogą stanowić materiał do bardziej szczegółowej analizy, jednak po uzupełnieniu niezbędnym materiałem ze znacznie obszerniejszymi danymi statystycznymi oraz uwzględnieniu stopnia rozwoju organizacyjnego, wyposażenia technicznego, stopnia automatyzacji prac itp.

Bez uwzględnienia tych dodatkowych elementów, można by dziś wskazać, że próba zastosowania normatywów rosyjskich dla każdej z trzech wymienionych powyżej bibliotek oznaczałaby konieczność zwiększenia zatrudnienia.

Źródła:

Dokumenty regulujące działalność bibliotek szkół wyższych - zatwierdzone 6 grudnia 1995 r. przez Centralną Komisję Biblioteczno-Informacyjną Goskomwuzza Rosji, informacje otrzymane z Leeds University Library oraz The Robinson Library w Newcastle
Sprawozdanie z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w roku 1997.

cies. Academic and non-academic users of the Library are presented and an attempt has been made to characterise their needs and demands. The author includes a description of the changes which have been introduced to the Library since the last users' preferences research poll done several years ago.

Zdzisław Szkutnik: Electronic periodicals - chances and problems

Electronic publications are presented against the background of the ever-growing and expanding Internet network resources. The author indicates and evaluates the American „Directory of Electronic Journals” as a useful source registering all international electronic publications. Describes forms and characteristic features of electronic journals: publications which are electronic equivalents of printed journals, and „pure”, exclusive, on-line publications. Characterises the availability of the electronic journals from the point of view of libraries and their users. Some attention is given to the formats of the data and necessary supportive programs (helpers).

The main interest of the author is focused on the accessibility to integrated electronic titles and the way to utilise them. Three ways to organise the access to e-magazines have been selected and evaluated: directly from the publisher, from libraries, or through the agency of suppliers.

The development of electronic publishing has created a new situation on the market and forced libraries to pursue new forms of co-operation with publishers and suppliers with regard to mutually beneficial and advantageous solutions. The examples of the newest consortia in Germany conclude the article.

Hanna Warnke: Virtual Library Management

The phenomenon of virtuality, the unreal reality has become more and more common in the modern world and is an omni-present word element in numerous new notions which have emerged recently such as: virtual money, virtual book shop, or virtual library. By extrapolating the rules of the science of management and organization of a virtual enterprise, the author creates methodological bases for virtual library management. A new quantitative dimension of the phenomena under scrutiny is shown, where the utmost value of the created alliances are co-operation ethics and highly qualitative degree of competency of its participants. The ever-growing changeability of the inner structure of a virtual organisation as well as its surrounding requires a need to create “early information systems”, and especially the monitoring of the so-called “weak signals”. The special context of the problem of the investigation clearly evolves from that of a local context towards the international one.

Ryszard Bandurski, Andrzej Nowakowski: Staff planning in research and academic libraries. A presentation of regulations issued for relevant higher education institutions in Russia.

The article describes a highly important problem of workforce management focusing attention on the number of staff needed for a proper functioning of a research and academic library. The presented data obtained from Russian sources from 1995 clearly show the interdependence of the number of staff from that of the users. On the basis of the presented material problems concerning certain library posts and their division which are not applicable to Poland have been identified and approached. Data concerning staff implements from two British libraries and Poznań University Library have been presented for comparison reasons. Comparison data support further analysis which should take into consideration distinct character of each library, profile of its collection, or the organisation and the degree of automation.